

MARYŠA

ANALÝZA INSCENACE

V této práci se zabývám analýzou inscenace *Maryša* v režii Miroslava Krobota. Hra Viléma a Aloise Mrštíků byla napsána roku 1894 a jde o vrchol jejich společné tvorby. Vyprávěn je příběh sňatku z donucení, nešťastné lásky a kam až touha po penězích může člověka dostat.

Inscenace Realistického divadla v Praze byla uvedena na podzim roku 1989. V hlavní roli Maryši je obsazena čerstvá absolventka DAMU Jana Franková.¹ Inscenace je pojata velmi realisticky a dobově. Inscenace je dlouhá hodinu a třicet minut.

Jevištní prostor obklopují tři bílé stěny, přičemž jsou po nich nepravidelně rozmístěny rybářské sítě. Tak bylo zřejmě učiněno, aby scéna nevypadala naprosto ploše a nevýrazně. Jeviště představuje během různých dějství různé prostory. Zpočátku jde o dvorek nebo náves, postupně se prostor mění ve světnici nebo hospodu. Změny jsou prováděny pomocí kusů dřevěného nábytku. Když scéna představuje dvorek, je na ní umístěna jen lavička, pokud je představována hospoda, přibydou na jeviště stoly se židlemi, ve světnici pak dominuje postel.

Zadní stěna umožňuje pohyb herců ze zákulisí na jeviště a naopak. Tento průchod značí cestu ze světnice, hospody nebo dvorku. Zároveň je umožněn příchod na jeviště z levé boční strany od publika. Tuto cestu velmi často volí Francek, když přichází za Maryšou. Podtrhuje se tak prvek tajných setkání mezi dvěma milenci. Zadní stěna je ozvláštněna vysoce posazeným oknem, skrz které trčí větve stromu. V okně se obměňuje barva dle denní doby.

Po celé trvání inscenace je na scéně stejné statické světlo. Světlo není oslnivě bílé, ale spíše našedlé a ponuré, tento dojem je ale možná zapříčiněn starším záznamem.

Kostýmy Jaroslava Maliny jsou chudé a obyčejné. Postava Lízala se již od počátku inscenace objevuje v roztrhaném, starém oblečení. Vávra je na rozdíl od něj oblečen do modrého kabátku, který je ale v závěru inscenace zaměněn za starý neutrální barvy. Tím je poukázáno na finanční potíže, do kterých se Vávra dostal.

¹ 25 let poté: Divadlo. In: *Český rozhlas: Vltava* [online]. [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/25-let-pote-divadlo-5032452>

Proměna Maryšina kostýmu implicitně sděluje vnitřní emoce postavy. V prvních dějstvích je Maryša oblečena ve světlých barvách a lehkém oblečení, podtrhující její nevinnost a mladost. Na svatbu je v bílé blůzce a tmavě modré sukni, tedy v kostýmu, o kterém jde s jistotou říct, že je sváteční. Když je provdána za Vávru, objevuje se v hospodě v černém, značící její smutek a tíhu, kterou si s Vávrou v životě nese. Závěrečná scéna zobrazuje Maryšu bíle oděnou v noční košilce a před zraky diváků se tak opět zobrazuje nevinná Maryša, což je v silném kontrastu s otravou jejího muže.

Líčení postav je v dobovém měřítku realistické, tedy de facto žádné. Postavy splňují typizovanou představu o moravské vsi z konce 19. století, kdy se vesničanky nelícily na každodenní bázi.

Herecká akce je spíše statická a na jevišti se neodehrává příliš pohybu. Postavy dlouho stojí na jednom místě a v jedné pozici. Mezi herci je dodržena dostatečná vzdálenost a nedochází příliš k očnímu kontaktu. Řeč je povětšinou času směřována do publika, přičemž mezi postavami není zobrazena tělesná interakce. Přiblížení se a střet pohledů nastává v chvílích emočního vypětí, například při hádce nebo romantické scéně. Ačkoli se chování postav může nejdříve zdát realistické, je stylizované a postavy jsou „zbrzděny“.

Nejuvolněji postavy působí ve scéně, kdy se chasa loučí před odchodem na vojnu. Hromadná scéna je chaotická, zmatená a v kontrastu se zbytkem inscenace živá.

Nedostatek pohybu je nahrazen mimickým vyjádřením a gestikulací. Všechny Maryšiny pocity jdou vyčíst z jejích očí a celkového obličejového výrazu. Jana Franková se do role Maryši vžila a její lásku k Franckovi a nenávisť vůči Vávrovi můžeme sledovat „pod pokličkou“.

Fyzickou proměnu můžeme nejvíce pozorovat na Lízalovi. Ten je sice již na počátku hry starší pán, to je ale vygradováno v druhé části inscenace po uplynutí času tří let v čase fabule. Lízal, hraný Jiřím Adamírou, nepoužívá hůl už jen k zastrašování v rozčilení, nýbrž se o ni opravdu potřebuje opírat při chůzi. Je o poznání více shrbený a utrápený v obličejí. Z materialistického a necitného statkáře se tak stane lítostihodný stařík, který svým chováním přišel o dceru.

Zajímavou postavou inscenace je Vávra. Přesto, že se o něm dozvídáme, jak týral svoji minulou ženu, k Maryše se na scéně chová mile. Násilnicky se chová pouze, když je opilý a projeví se tak v hospodě a vůči Rozáře. To, že je Maryša oblečena v černém a je nešťastná,

není dostatečným důkazem, neboť nešťastná byla již před svatbou. Těsně před otrávením se Vávra Maryše upřímně zpovídá a také je na něm poznat, že je nešťastný a nechce takový život. Samotná Vávrova smrt proběhne za scénou a diváci se o ní dozvídají jen skrz Rozáru.

Krobotovo pojetí vztahu mezi Maryšou a Franckem je zvláštní. Jelikož je jejich vztah zachycen již od průběhu a nevidíme jejich lásku vzkvétat, setkáváme se na jevišti pouze s Franckem, který je rozčilený, že Maryša nebude jeho. Od první chvíle, co se objeví na jevišti společně, uplatňuje na Maryšu majetnické právo a Maryša se vedle něj zdá jako malá holčička, jež je jím okouzlena. To je pak navíc stvrzeno ve scéně, kdy před ním padá na kolena a prosí ho v jakémsi transu. Jen těžko lze říct, jak je jejich láska skutečná, když se o ní dozvídáme jen velmi implicitně a scén mezi Maryšou a Franckem příliš není, aby se dala pozorovat.

Inscenace není příliš hudebně podkreslena, dominujícím prvkem zůstává slovo a herecká akce. Opakující se hudební vložkou je lidová píseň *Stála na zahrádce*². Nejde ale ani tak o hudební vložku jako spíše o dokreslení situace a silnější vtažení do děje. Tato lidová píseň v podání Marie Novotné podtrhuje žalostnou a pochmurnou náladu této inscenace. Jedinou další hudební vložkou je mužský sborový zpěv rekrutů před odchodem na vojnu.

Ticho je podstatným prvkem inscenace, je přítomné po většinu času a když herecké postavy promluví, jejich hlas v ticho rezonuje s lehkou ozvěnou. Jsou více slyšet i zvuky chůze po jevišti.

Inscenace nemá divoký rytmus, je opravdu pomalá, klidná a statická. To může vést k některým hluchým místům, což je škoda, neboť herecky je velmi dobře zvládnuta a emočně člověka zasáhne. Rytmus inscenace je párkrát narušen a zrychlen díky hromadným a konfliktním scénám.

Režisér se rozhodl pevně držet původního dramatického textu. Až na drobné odchylky, které se týkají nářečí a několika lehce zkrácených pasáží, je text Mrštíků dodržen. Krobot se zaměřil spíše na úpravu scénických poznámek. Při závěrečné scéně mezi Maryšou a Franckem, tak herecké akce dostávají jiných rozměrů než v dramatickém textu. Maryša padá před Franckem na kolena a sotva na něj může pohledět, jako kdyby se bála, že mu kvůli jedinému pohledu propadne.

² Stála na zahrádce. In: *Katalog lidové písně* [online]. [cit. 2020-06-17]. Dostupné z: <http://folksong.eu/cs/melody/21908>

Inscenace je poměrně dobře zpracovaná. Vše do sebe zapadá, rytmus inscenace se zvyšuje společně s dramatickou situací nejdůležitějších momentů ve hře. Tragičnost závěru hry vystihl Krobot s grácií a tato nálada se nese celou inscenací.

V práci je analyzován televizní záznam divadelní inscenace *Maryša*:

Maryša [televizní záznam divadelní inscenace]. Režie záznamu Zdeněk POTUŽIL. Československo, 1990.

Jako celek je analýza pořád hodně povrchní – spíš jen obecně komentujete (hodně používáte obecné fráze a neurčitá hodnocení) než abyste do hloubky analyzoval detaily a nějak podstatně interpretovala.